

MULTILATERALIZAM I INTERREGIONALIZAM ZA NOVU ARHITEKTURU GLOBALNE VLADAVINE

Sažetak:

Interregionalizam kao oblik delotvornog umrežavajućeg multilateralizma učestalo biva preporučivan za „sanaciju“ oronule arhitekture globalne vladavine koja nije bezbedna za čovečanstvo. Bezbedna za komonvelt građana je globalna vladavina koju daje multilateralni sistem umreženih globalnih ustanova, umesto dosadašnjih različito centriranih međunarodnih sistema (jednopolarni/hegemoni, dvopolni/bipolarni, policentrični/multipolarni). Ispitivanje dobrih strana i slabosti inicijative Dvadeset predvodnika (P20/L20) potvrđuje interregionalizam kao izlaz za delotvorno restrukturiranje globalne vladavine. Iz ukrštajućeg delatništva i država, i društvenih mreža, i međunarodnih organizacija u interregionalnim čvorištima, kao najpouzdanijim proizvođačima delotvornog umrežavajućeg multilateralizma, može proisteći neophodno pravljenje globalnih ustanova i njihovo sistemsko sprezanje bezbedno za čovečanstvo.

Ključne reči: globalna vladavina; multilateralizam; regionalizam; interregionalizam; APEC; ASEAN; ASEM; BRIC, EU; samit 20 lidera (L20)

Multilateralizam je dovoljno „zrela“ zamisao u diplomatskoj teoriji. „Sazrevajuća“ je, mada osporavana, u međunarodnim studijama (Ruggie (ed.) 1993). Interregionalizam je „mlada“ zamisao. Nedovoljno je razvijena i u rodnim teorijama „novog“ regionalizma. Pretežno razumevanje interregionalizma još uvek sledi trag sporazuma i struktura koje je „sebi i za sebe sastavila Evropska unija“ (Gilson, 2007: 3). Iako je u određujućoj postavci interregionalizam „maglovit“ već igra važnu institucionalnu i ideacionu ulogu. Oblikuje uzorni obrazac regiona „treće generacije“. Unutra je uzorni region višedimenzionalno povezan – radi nadmašivanja ciljeva stvaranja oblasti (režima) slobodne trgovine ili bezbednosnog saveza. Otvoren je prema spolja ka međunarodnim organizacijama, drugim regionima i pojedinačnim državama.

Globalna vladavina skorašnje je pridošla zamisao u međunarodne studije. Polazna određenje značenja jesu napravljena 1995. godine (Rosenau, 1995; Commission on Global Governance, 1995). Nađena su veća tada spornim i podvrgnuta napadima.

---

1 Redovni profesor, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.
E-mail: vzorin@gmail.com

Globalna vladavina nastanila se u predelu međunarodnih studija. Konačno, smestila se i u diplomatskim studijama. Misaono su jedinice trijade multilateralizam-interregionalizam-globalna vladavina različito razvijene i prodorne. Nejednako su prihvaćene. Neistovetno su, po saznajnoj plodnosti i analitičkoj pronicljivosti, ocenjivane. Sve češće su povezana temena u teorijski usmerenim raspravama i istraživanjima stvarnosti postojećeg stanja sveta i podnescima predloga njegovih izmena. Multilateralizam, u određenim oblicima uspostavljene raspravne demokratije, i interregionalizam, kao obrazac višestranu umrežavajućih ukrštenih odnosa regiona, pronalaze se kao mogući oslonci popravljanja arhitekture današnje globalne vladavine.

Prvo će u ovom ispitivanju takvih mogućnosti tri zamisli biti izložena globalna vladavina. Drugi deo rada biće posvećen predlozima multilateralnih popravki arhitekture globalne vladavine. Treći deo predstaviće razloge uključivanja interregionalizma kao načina njenog prepravljaja. Interregionalizam kao oblik delotvornog umrežavajućeg multilateralizma učestalije se preporučuje za „sanaciju“ oronule arhitekture globalne vladavine koja nije bezbedna za čovečanstvo. Bezbedna za „komonvelt građana“ je globalna vladavina koju daje multilateralni sistem umreženih globalnih ustanova, umesto dosadašnjih različito centriranih međunarodnih sistema (jednopolarni/hegemoni, dvopolni/bipolarni, policentrični/multipolarni). Takav globalni vladavinski učinak može proisteci iz ukrštajućeg delatništva i država, i društvenih mreža, i međunarodnih organizacija u interregionalnim čvorištima, kao najpouzdanijim proizvođačima delotvornog umrežavajućeg multilateralizma, neophodnog za pravljenje globalnih ustanova i njihovo sistemsko sprezanje.

GLOBALNA VLADAVINA I NJENA ARHITEKTURA U PREDELU DIPLOMATSKIH I MEĐUNARODNIH STUDIJA

Globalna vladavina je među pridošlim novim zamislama u predeo međunarodnih studija. Sasvim skoro prispela je i u diplomatske studije (Cooper, Hocking, Maley, 2008).

Kada se posmatra ulazak u prostor diplomatskih studija očito je odudaranja globalne vladavine od diplomatije, kao valjano utemeljenog predmeta proučavanja. Oštrina je tolika da su, priređivači zbornika radova o njihovom odnosu, odabrali metaforu „odvojenih svetova“ u podnaslovu jezgrovito sažimajući razmere međusobne ostranjenosti. Posebne naučne družine ili „epistemičke zajednice“ bave se diplomatijom i globalnom vladavinom. Razlog zbog kog izgleda da one naseljavaju udaljene svetove, bez ikakvog dodira, proističe iz odsustva razgovora i raspravljaja između dve naučne družine. Odsustvo opštenja može proisticati iz pogrešnih uverenja da je proučavanje diplomatije nevažno za globalnu vladavinu. Predrasudna uverenja ne nanose štetu diplomatiji. Ona je uveliko u poslu globalnog upravljanja, priznavalo se to ili ne (Stefanović-Štambuk, 2008a: 33-45; 222-235). Nanose štetu razumevanju suštine današnje svetske politike, uključujući i suštinske promene države i njene uloge u XXI veku.

Društvene prakse iza zaglavlja pojma diplomatije i iza zaglavlja globalne vladavine jesu bliske. Istraživači su na gubitku što ne uprežu saznanja sticana o menjajućim i podešavajućim praksama upravljanja na obe strane. Mnoga osporavanja mišljenja globalne vladavine bila bi izbegnuta kada bi u diplomatiji videla radionicu pohranjenih i prerađivanih

vladavinskih oblika pre nastanka suverene teritorijalizovane države. Diplomaciji nije prvi put da „prelazi od vlade do vladavine u novu diplomatiju“ (Scholte). Ona je već jednom bila nova. Dešavalo se to više puta u istorijskom vremenu. Najskorije je bila nova kada je prelazila „od vladavine do vlade“ početkom XIX veka. Stoga diplomatiji nije danas prvi put da obezbeđuje strukture i mehanizme globalne vladavine u pojedinim problemskim oblastima. Danas to, na primer, čini i u oblasti globalnog zdravlja u novoj arhitekturi globalne vladavine radi odgovorna na epidemiju HIV/ AIDS (Cooper, Hocking, Maley, 2008).

Znatno ranije globalna vladavina izvela je useljavanje u međunarodne studije. Ušla je tu u istoj 1995. godini iz tri pravca.

Jedan je bio pokretanje časopisa *Globalna vladavina: pregled multilateralizma i međunarodnih organizacija* (Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations, 1995).

Drugi ulaz globalne vladavine u međunarodne studije bio je obavljen određivanjem sadržine samog pojma. Odlučujući je bio za saznavajuću gradnju zamisli (konceptualizaciju), a onda i njeno radno razvijanje (operacionalizaciju). Džejms Rozenau (James Rosenau), kako bi olakšao snalaženje sa novom zamišlju, ponudio je do danas često navođeno i obuhvatno određenje. Snabdeo je zajednicu istraživača u međunarodnim studijama, radi boljeg označavanja raznolikog skupa pojava u svetskim poslovima koje su izlazile izvan uvreženih opisa sadržine „međunarodnih odnosa“ ili „politike među državama“, sastavom globalne vladavine. Ona uključuje „sisteme pravila na svim ravnima ljudske delatnosti – od porodice do međunarodne organizacije – u kojima teženje ostvarivanju ciljeva ima transnacionalne reperkusije“ (Rosenau, 1995: 13).

Treći ulaz globalne vladavine u govor i praksu svetskog opštenja bilo je izjašnjavanje šta je globalna vladavina jednog njenog bitnog društvenog zagovornika, i pobornika da se održivo razvija. Bila je to Komisija za globalnu vladavinu (Commission on Global Governance), suštinski društvena mreža istaknutih državnika, političara i diplomata delujuća u okviru sistema Ujedinjenih nacija (UN). Ova komisija nije bila ni manje slobodoumna, ni manje širine nazora od Rozenaua. Globalnu vladavinu odredila je kao zbir mnoštva načina na koje pojedinci i ustanove, javne i privatne, vode svoje poslove (Commission on Global Governance, 1995).

Počevši sredeno iz ovih mesta do danas se namnožilo i pojava, i delatnika, i struktura, i učinaka koji se zbrajaju među ispoljavanja globalne vladavine (Biermann, Bauer, 2005; Levy, Newell (eds.) (2005); O'Brien, Goetz, Scholte, Williams, 2000). Pomodnost zamisao stiče otkrivanjem da pomaže „otvaranju mnogih kutija“ u koje je prethodna generacija nastojala da „utisne novi svetski poredak“ (Albrow, Bradford, 2008:230). Zamerke stavljene u zagrade zaista pokazuju da je globalna vladavina „uznemirila“ svet starih praksi međunarodnog delovanja i „podigla poklopac“ sa „kutija“ starih normativnih zamisli svetske vlade, suverenosti i države kao otelovljenog naroda uvodeći u svet svetskih poslova raspravnu demokratiju, izlaganje vladanja uvidu javnosti i globalno građansko društvo u Ujedinjene nacije (Albrow, Bradford, 2008:230).

Vremenom je napravljen je i rodoslov zamisli vladavine (Mayntz, 2004). Podvlači da, u njenom današnjem pojmu, postoji pristrasnost prema načinu rešavanja problema, kakav zastupa moderna teorija vladavine, koja mu stvara najozbiljniju „slepu mrlju“ (Mayntz,

2004). Uskogrudo se postavlja prema politici. Hoteći da označava stanje „postpolitike“ trga iz nje samo „pokretanje“ ili „upravljanje“ kao tehnologiju racionalnog sprovođenja odluka prema utvrđenim pravilima.

Neskriveno je i da globalnu vladavinu opterećuje ozbiljna greška i u razumevanju nastanka ustanova. Podrazumevanje da su „privatni delatnici umešani u pravljenje odluka, u cilju obezbeđivanja zajedničkog dobra“ (Héritier, 2002: 3) završava često na stranputici pretpostavljanja da su postojeće ustanove nikle iz delotvornog rešavanja problema. Previđa se, ili namerno zaobilazi, priznavanje uloge posebnih interesa u obrazovanju vladajućih ustanova. Posledično, ugao vladavine ni iskustveno, niti normativno ne povlađuje usklađivanju zasnovanom na pravilima. Često se služi „podzemnim“ pretpostavkama o uzrocima nastajanja i pravila i usklađivanja i mehanizama putem kojih se vrši.

Nema danas ni prikriivanja da je zamisao vladavine kulturno pristrasna. Prepunjena je osobenim iskustvom politike. Mesto porekla kulturnog opterećenja, bez imalo muke, otkriva teška prevodivost izvorne reči „*governance*“ i neprevodivost gotovo svih izvedenica kojima je u korenu (Friedrichs, 2005). Oprečnost ili razlikovanje „vladavine“ (*governance*) od „vlasti“ (*government*) širi tipično „ružičastu“ anglo-američku veru da će se stvari srećno „svršiti“ zbog višesredišnjih (policentričnih) uzajamnih delovanja koja nisu uvek proizvod odnosa moći. Globalna vladavina, kao zbir svih usklađivanja zasnovanih na pravilima u svetu, poistovećuju se sa uređenom stranom politike. Politika ne podrazumeva samo uređenu, na pravilima zasnovanu veličinu ljudskog usklađivanja odnosa. Odnosi se i na delatnosti koje nisu vođene prema pravilima i nasumične su. Rozenauov dar zaveštanog poimanja globalne vladavine je svest da je ona sveprisutna, poput ranijeg Fukovoovog (Foucault) saopštenja, te da je „ukupnosti ljudskog života“ (Latham, 1999: 27) postala predmetom prekogranične, namerne, i, na pravilima zasnovane „vladavine“.

Ispod ove „ukupnosti ljudskog života“ koja je postala predmetom prekogranične, namerne, i, na pravilima zasnovane „vladavine“ susreće se u radovima naslovljenim da su o globalnoj vladavine, ili je analiziraju i tumače nanizano sijaset nesrodnih pojava. Nađe se tu od politike moćnih država, kao „tragedije“, do uticaja građanskog društva na procese donošenja međunarodnih odluka. Istura se iza globalne vladavine delatništvo u svetskoj politici od međuvladinih organizacija do transnacionalnih korporacija.

Najveća slabost zamisli globalne vladavine isturena je u pridevu globalni. Pridruživanjem vladavini ovog prideva napred je izbačeno postojanje usklađivanja delatnosti koje „barem u nastojanju, pokriva planetu“ (Latham, 1999: 28). Ovakva upotreba zamisli upućuje na stepen ujednačenosti koji se u stvarnosti, uz najbolju volju i punu slobodu mašte, ne može pronaći. Činjenično potkrepljeno utvrđivanje usklađivanja delatnosti preko granica zasnovano na pravilima retko da ikada dostiže planetarne razmere (Senghaas, 2003). Moguće je otkriti na ovoj jednoj planeti na način koji predočava globalna vladavina ne jedan celi jedinstveni svet nego više „delimičnih svetova“ (*Teilwelten der Welt*). Oni mogu uobrazavati da su ceo planetarni svet (Senghaas, 2003). Međutim, „četiri“ sveta bitno se razlikuju u vladavinskoj sposobnosti (Senghaas, 2003: 118-133).

Postoji OECD svet. Taj svet Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development – OECD) obeležava gusta, prekogranična i, uglavnom, ravnomerna objedinjenost politike, ekonomije i građanskog

društva koja uspostavlja „postnacionalni višeslojni sistem“ (Senghaas, 2003). Novi „drugi svet“ kandidata za članstvo u EU, i nekoliko zemalja Jugo (Istočne) Azije smatra se sposobnim da i aktivno i pasivno učestvuje u prekograničnom upravljanju. Aktivno učešće ističe sposobnost uzimanja udela u uspostavljanju globalnih normi i pravila. Pasivno učešće odnosi se na sposobnost delotvornog sprovođenja normi i pravila na regionalnoj ravni, državnoj ravni, i mesnoj (lokalnoj) ravni. Novi „treći“ svet i novi „četvrti“ svet potpuno drugačije stoje su u pogledu ovih obeležja.

Središta u „trećem svetu“ jesu objedinjena (integrisana) makar nesrazmerama, u „prekogranični klub“ prvog i drugog sveta. Njegov obod (periferija) je široka i strukturno zavisi od svojih središta. Zbog toga je, većinom, ovaj svet nesposoban da delotvorno učestvuje u prekograničnoj vladavini. Pogotovo nije u stanju da učestvuje u globalnoj vladavini. „Četvrti“ svet čine društva koja više uopšte ne raspolazu sposobnostima uređivanja. Može se desiti da je to posledica propalosti njihovih država, odnosno zato što nisu uspela da budu organizovana drugačije do u „neuspele države“ (*failed states*). Moguće je da se to desi zato što su se država takvih društava domogli i prisvojili ih privatni preduzetnici, učinivši to zbog njihove slabosti ili načinivši svojom moći da su „slabe države“ (*weak states*).

Moguće je u radovima o globalnoj vladavini najdobronamernije shvatanje sveta kao jednog i istovetnog prostoru podudarnom granicama planete. Takvom shvatanju, nezavisno od namera, stvarnost sveta potpuno izmiče. Primena zamisli globalne vladavine na uočeni „treći“ i „četvrti“ svet logički je neizvodljiva. Nedostaju i trećem i četvrtom, pogotovo četvrtom, osnovne pretpostavke za režime globalne vladavine koji bi bili stvarno radni i delotvorni na mesnoj ravni. Treći svet čini gotovo dve trećine svetskog stanovništva. Četvrti broji oko 15% ukupnog čovečanstva. Ova računica daje svodno da je 4/5 ljudi na planeti lišeno bitnih, a u izvesnim slučajevima, i svih pretpostavki za građenje režima globalne vladavine. Posebno su odsutni uslovi za njihovo pouzdano radno prevođenje neposredno u politiku, odnosno poštovanje i dosledno sprovođenje odluka. Zaista ovu najosnovniju činjenicu „govorenje o globalnoj vladavini uopšte ne registruje“ (Senghaas, 2003: 145).

Sudeći na predloženim činjenicama ispostavlja se da sve što počinje uobičajeno da stoji ispod oznake globalna vladavina, u doslovnom značenju prideva globalni, uopšte nije globalno. Stoga je prva slabost umotvorine globalne vladavine slična manjkavosti govorenja o globalizaciji. Čini je istrzanje osobenog iskustva OECD sveta, čišćenje od posebnosti okvira obrazovanog iskustva, i „slepo poopštavanje“ na celu planetu kao da je jedan jedini i jedinstveni svet.

Tri razloga spornosti ovog uopštavanja nalaze se kritičkom izveštavanju (Risse, 2006). Prvi razlog je zasnovanost preovlađujuće paradigme vladavine na jasno odeljenoj različitosti javnog i privatnog, države i nedržavnog, i zvaničnog i nezvaničnog. Ove dvojnosti, neki su skloniji da ističu binarnosti, neki oprečnosti, najvažnije su kategorije analize. Osmišljene iz iskustva moderne i razvijene državnosti opisuju obeležja tek uskog isečka današnjeg političkog sveta. Drugi razlog spornosti je usađenost u ugao vladavine razlikovanja između hijerarhijskih i nehijerarhijskih vidova upravljanja. Dodatno je hijerarhijsko upravljanje najtešnje vezano za državu. Razmišljanje o besprekornim, uzornim stanjima, uneto u zamisli, ne uspeva da se nosi sa stvarnošću ni „slabih država“ (*weak states*), a ponajmanje „neuspešnih“, „propalih država“ (*failed states*). Država je, u oba slučaja,

lišena sposobnosti hijerarhijskog pokretanja. Nesposobnost izlaženje na kraj sa stvarnim svetom upravljanja je da se, u isti mah, skoro u istom dahu, izjavljuje da hijerarhijsko pokretanje nije nužno svedeno na državu i njena delatništva (agencije). Treće, usađena žiža na međunarodno obezbeđivanje opšteg dobra čini ugao vladavine nepodesnim za ispitivanje pojava kakve su odmetništva moći, i odmetnute moći. Radi se o onim slučajevima kada javnu bezbednost pruža mafija ili „gospodari rata“.

Čest je zaključak da se, u zaleđu oznake globalna, promeće govor globalne vladavine koji okoštava dobro poznatu neosetljivost glavne struje zamisli međunarodnih odnosa prema potpuno različitim svetovima od „prvog“, i delimično „drugog“ sveta. Posledica je protivrečnost zamisli globalne vladavine. Ona isporučuje, na jednoj strani, neshvatljivo i zaprepašujuće naivno predstavljanje jednoobraznosti. Posebno se to vidi iz ugla „globalnih problema“ kojima se bavi, ili bi bilo neophodno da se bavi, u usklađivanju zasnovanom na delotvornim globalnim pravilima. Ukoliko se zamisli globalne vladavine predoči sam njen globalni zahtev, na drugoj strani, onda je ona neostvariva. Neostvariva je zato što postavlja globalni zahtev za svet koji nije „ravan“. Planeta jeste jedna, ali svet nije jedan. Zagovornici mogu tako da pretpostavljaju i pozivaju se na činjenicu da problemi globalne vladavine potiču otuda što ona nije globalna koliko bi trebala biti. Problem je što ona ne može biti globalna koliko bi trebala biti, zato što je to koliko bi trebalo precešnjeno u postojećim okolnostima.

Neravnine u zamisli globalne vladavine, ne samo pomenute, već i niz drugih čiju obradu prostor ove rasprave ne dopušta, dugo su zapažane. Predlagano je, pošto se ne mogu poravnati, da prijemčiv, ali nimalo sređen pojam globalizacija, koji je zamisao pri svojila, bude zamenjen manje poznatim, ali neuporedivo tačnijim pojmom „denacionalizacija“ (Zürn, 1998). „Vladavina iznad države“ mnoge ne privlači (Zürn, 2005: 397-414). Nije naišla na dovoljan odziv, iako, nalik ranije predloženom pojmu „denacionalizacije“, upravo pokriva razliku osetljivosti prema mogućnostima i ograničenjima globalne vladavine i razumevanje nebrojenih prepreka globalnoj vladavini. Zamisao globalne vladavine sapliće se o globalnost procesa koje je preuzela i postavila kao pripadne imenovanoj pojavi. Pretpostavljajući da ima neuporedivo više globalnosti, nego što stvarno postoji, uplela je u svoje govorenje sistem u kome se takva globalnost ne može utvrditi.

Moguće je ovu rastrzanost zamisli olakšati. Kada bi se poslušali saveti zamisao globalne vladavine ne bi globalnim označavala kako je globalna, nego da je „vladavina u globalnom“, odnosno usklađivanje delatnosti na svim ravnima društvenih delovanja od mesne pa do globalne (Latham, 1999: 28). Proističe iz ovog pomeranja predstave o globalnom i značenje globalne vladavine. Seli se ka pravilima zasnovanom usklađivanju društvenih delatnosti koje nisu globalne jedino ako ne proizvode prekogranične učinke. Ovakva pretpostavka održiva je u malom broju slučajeva. Vodi ka tome da opseg isključenih pojava iz zamisli globalne vladavine bude skroman. Prigovor, na izneti predlog, mogao bi biti kako se takvim mišljenjem globalne vladavine svako na pravilima zasnovano društveno uzajamno delovanje drži za sastavnicu globalne vladavine.

Rozenau je obuhvatnom odrednicom globalne vladavine upravo napravio stazu zaključivanja koja ovaj prigovor ne nalazi umesnim. On je svako na pravilima zasnovano društveno uzajamno delovanje prekograničnih učinaka držao sastavnicom globalne vladavine.

Nagonski postav da je na taj način mišljena globalna vladavina bezobalni pojam, i analitički nepronicljivi alat, koji se uopšte ne može razraditi (operacionalizovati), ima potvrde u smotrenom i trezvenom rasuđivanju. Međutim, odbija se hvalama Rozenauovog određivanja. Predočava se da je ono sjajno produbljeno, a da je ta širina njegov prilog učinila središnjim doprinosom misaonom radu na globalnoj vladavini (Hewson, Sinclair, 1999: 6-7). Preporučivanjem Rozenauovog mikro zasnivanja, odnosno utemeljenja osnovnih jedinica analize svetske politike, i potom ispitivanja svetske politike kao „sociologije globalnog života“, poručivano je da treba razumeti kako je Rozenau ne samo korenito istakao višeslojnost kao suštinu globalne vladavine, nego i njenu sveprisutnost (Hewson, Sinclair, 1999: 6-7).

Nažalost, Rozenauova zamisao globalne vladavine češće se ocenjuje kao analitički nemoćna. Širina zahvata stavlja joj svakovrsne pojave na ispitivanje. Trošeći snage na njih iscrpljuje sposobnost objašnjavanja. Između opisanih useka stvarnosti – koja nije globalna, iako se precenjuje da jeste, a, ipak, je globalnija nego što se pretpostavlja, stoga što je teško obuhvativa tumačenjima – ispomaže se – posebno, danas, na počecima razumevanja na kojima jesmo – oveštanim povlačenjem deobne linije između takozvanog „šireg“ i „užeg“ poimanja globalne vladavine. Šire razumevanje obuhvatilo bi pitanja koja su glavninom uređena na globalnoj ravni, poput upotrebe sile u međunarodnom sistemu, kao i pitanja koja većinom ostaju neuređena na međunacionalnoj ili prekograničnoj ravni kakva su pitanja zaštite životinja, zaštita u slučaju nezaposlenosti ili zakonitosti pobačaja.

Prateći Rozenaua svi navedeni slučajevi bili bi pokriveni globalnom vladavinom. Ustanovljavali bi zbir nacionalnih i regionalnih pravila, pored opsega rasutijih međunarodnih i transnacionalnih normi. Pobornici ovakvog shvatanja ukazuju na različite oblike globalne vladavine. Njihovi protivnici upiru prstom u grešku. Nalaze da i tada glavna funkcija globalne vladavine koju zamisao saopštava, a to je funkcija uređivanja, biva izuzetno sužena. Sklonost da se i manjak, ili nepostojanje režima globalne vladavine ubacuje u zamisao globalne vladavine, bilo da se radi o potrebnom, ali neuspostavljenom globalnom režimu društvene odgovornosti korporacija, ili zaštite korala (Doane, 2005; Vogel, 2005; Dimitrov, 2002) stvara poteškoće u obrazloženom tumačenju smislenosti globalne vladavine.

Kritičari zamisli globalne vladavine nalaze da im smeta ne samo umišljanje globalnog kakvog nema. Nelagodno im je, i više od toga, obmanjujuće zavaravanje da vladavine uopšte ima, to jest da se svetom vlada. „Vladavina“, ili „pokretanje“, za mnoge je sasvim nepodesno poimanje sveta svetske politike. Uostalom, područje globalne vladavine uveliko je već okrnjeno, okrenuto i izdelfeno na posebne tematske, ili problemske oblasti. Time se pokazuje da nema globalno globalne vladavine. Učinci u svetu ravni vladanju vladavine su slojeviti. Postižu se različito u različitim ravnima uzajamnih delovanja, i na različitim mestima planete. Ispravnije takvom stanju leži skrojeni pojam *višeslojne vladavine* (Stefanović-Štambuk, 2008b; Stefanović-Štambuk, 2008c).

Pregledi poimanja i određivanja globalne vladavine, osnovano i razložno, razvili su se u posebnu radinost. Pojedini autori prezasićeni takvim pregledima, a i razvrstavanjima globalne vladavine po problemskim oblastima od globalne ekonomske vladavine, preko globalne vladavine životnom sredinom do globalne zdravstvene vladavine, odlučili su da

prekinu priređivanje preseka mišljenja i popisivanje i zbiranje pokretačkih ili vladavinskih mehanizama u posebnim oblastima i usredsrede se na pitanje kako se „vlada“ globalna vladavina u arhitekturi nekoj od njih.

Odbijanje sleđenja utabane putanje rada na globalnoj vladavini koja se račva, ili prema pravljenju teorijskog preseka celokupne pojave, ili ka empirijskim popisivanjima osobenih ustanovljenih mehanizama u službi rešavanja pojedinačnih vladavinskih izazova, vodilo je postavljanju rama analize „vladavinskih arhitektura“ (Biermann, Pattberg, Asselt, Zeli, 2009). „Vladavinske arhitekture“ (*governance architectures*) određene su kao krovni, natkriljujući sistem javnih i privatnih ustanova, načela, normi, uređenja, postupaka donošenja odluka i organizacija koje su valjane, ili preduzetne u datoj problemskoj oblasti svetske politike. Svetlo je posebno upravljeno na jednu stranu koja se izokreće u glavni izvor brige naučnika i političkih odlučilaca. Radi se o „fragmentaciji“ arhitektura vladavine u bitnim područjima politike. Ponuđena je tipologija njenih različitih stepena.

Izdvojeni tipovi fragmentacije nazvani su „sinergističkim“ (*synergistic*), „kooperativnim“ (*cooperative*) i „konfliktivnim“ (*conflictive*). Sređeno je procenjivanje različitih pretpostavki o odnosnim prednostima i nedostacima različitih stepena fragmentacije. Utvrđeno je da umereni stepen fragmentacije može povlačiti i značajne troškove, ali i dobiti. Visoki stepen fragmentacije, verovatno, može uticati na opadanje sveukupne radinosti vladavinske arhitekture. Zaključak je ponudio izbore politika kojima se mogu smanjivati visoki stepeni fragmentacije. Budući da fragmentacija preovladava naročito u sadašnjoj vladavini klimatskim promenama ova problemska oblast odabrana je za ilustriranje rasprave o rešavanju problema fragmentisanih globalnih arhitektura.

Postoje i otkloni od uhodanih načina ispitivanja globalne vladavine iz diplomatskih studija. Ponuđeni su u cilju popravljavanja postojeće arhitekture globalne vladavine.

PONUĐA PREDVODNIČKOG MULTILATERALIZMA ZA POPRAVLJANJE ARHITEKTURE GLOBALNE VLADAVINE

Kada su diplomatske studije ušle u poslove mišljenja globalne vladavine dohvatile su se posmatranja namere njenog „kroćenja“ (Held, Koenig-Archibugi, 2003). Uvidele su da ako je „kroćenje globalizacije“ tematska umotvorina kojom se zaseca u množinu pitanja pripadnih otkrivanju i upravljanju težišnim pravcima globalnih promena, posla će, što za diplomatsku teoriju i studije, što za diplomatsku praksu biti na pretek.

Bio je zamašan iz toga ugla napravljeni popis radova, kako misaonih, a onda i izrade preporuka za neposredno diplomatsko delovanje (Cooper, 2008: 249). Sastavljena lista sadržala je naredna pitanja (Cooper, 2008: 249). Ko je krotitelj? Zašto krotiti? Da li se usredsređuje na dobro razabrane i priznate obrasce moći u integrisanijoj svetskoj ekonomiji? Da li se jednako na račun globalizacije stavljaju i ostali vidovi javnih dobara (i javnih zala) uz umnožavanje delatnika, kako državnih tako i nedržavnih? Kako treba odgovoriti na globalizaciju koja se odigrava? Da li vidom povlačenja, radi usporavanja pritisaka „trubo-kapitalizma“ i poostvrljenjem (insulacijom) onih koje opažamo da su na ivice istisnuti gubitnici, koje proces ostavlja za sobom? Treba li više naglasiti bolje napore skupnih oblika upravljanja i povećanog učešća u globalnim razmerama?

Kuper, nije propustio da zapazi jednaku važnost i pitanja gde svi ovi odgovori treba da budu pruženi. Držao je da prvo vrednovano i vredno mesto jeste „novi“ multilateralizam, kao struja diplomatske teorije, mada ne u izdanju kakvo je preporučivao nekoliko godina ranije. Sada ga je prilagodio izmenjenim okolnostima, i samerio preterana očekivanja stvarnosti od „mreža“ globalnog građanskog društva u praksi multilateralne diplomatije. Nije odustao od valjanosti alata i prostora kojim raspolaže „novi“ multilateralizam za „delatništvo“ (*agency*). Uvereno je zagovarao da projekat „novog“ multilateralizma osvetljava i proširuje „dnevne redove“ i „repertoare“ za unapređivanje uređenijeg pristupa uređivanju globalnih poslova (O'Brien et al 2000; Knight, 2000; Cooper et al. 2002).

Drugo vredno i valjano mesto za njega je bilo iskaz „novog“ regionalizma kao „političkog projekta čiji je cilj građenje regiona u različitim delovima sveta“ uz nužno razumevajuće objašnjenje (Hettne et al. 1998; Breslin, Higgott, 2000). Skovan u povučenijem, ako ne baš sasvim mesnom (lokalnom) načinu, a ne na vrhovnoj globalnoj ravni, „novi“ regionalizam je ocenio da može biti upotrebljen i kao sredstvo opiranja i prilagođavanja pritiscima globalizacije.

Izazovno je gledanje na ova dva projekta kao oprečna. Suprotna na planu mišljenja, i kao rivale za premoć. Regionalni projekat, zapaža Kuper, povlašćuje, u izvesnoj meri, fizički prostor u nekoliko projekata. Evropska unija (EU) kao jedan tip to čini. Sporazum Severne Amerike o slobodnoj trgovini (North American Free Trade Agreement – NAFTA) uzima kao drugi arhetip projekta regiona. Oba uza se imaju prikačene određene činioce teritorijalne povezanosti.

„Novi“ multilateralizam, naglašava Kuper, za razliku od „novog“ regionalizma povlašćuje funkcionalizam (Cooper, 2008: 249). Dovodi u zajedništvo koalicione partnere. Čini da se udružuju na osnovu osobenog pitanja. Tako se desilo inicijativom o nagaznim minama, predlogom za uspostavljanje Međunarodnog krivičnog suda (International Criminal Court – ICC), pokrenutim zahtevima zaštite dece ratnika, ili traženjima u Kimberli procesu (Kimberley process) oko krvavih ili „konfliktnih“ dijamanata. Ono što je Robert Koks (Robert Cox) nazvao skupnim predstavama (kolektivnim imidžima) (Cox, 1997) ostavljalo je po strani, i stavljalo na stranu, njihove institucionalne tipologije. Zato su sve do sada postojeće institucionalne tipologije, od one „države, firme, tržišta“ do „regije, države, međunarodne organizacije“, na mnogo načina osuđene da budu potpuno drugačije (Cooper, 2008: 249).

Upoređivana kao oprečna oba mesta, i „novi“ multilateralizam i „novi“ regionalizam, pokazala su, uprkos suštinskim razlikama, da jedan drugog ne isključuju. Nema nesusretnosti među njima. Zato ih ne treba rastavljati. Osobito treba posvetiti pažnju njihovoj mogućoj susretnosti, ukrštanju u pojedinim tačkama. To mora zasluživati pažnju. Igranje na kartu dvojnosti njihovih atributa i njihove nadmećuće suštine intelektualno je problematično, upozorava Kuper (Cooper, 2008: 250). Prekoreva sve koji se, ipak, u to upuste, da im je poslovanje praktično besplodno. Prodiranje dublje, ispod površinskog ocenjivanja njihovih činilaca osobenosti, dopušta stavljanje dva projekta kao dve strane iste stvari, ili blizanaca iste pojave, u zaleđe postavljanja drugačijih mehanizama u okvirima ispravnije višeslojne vladavine, a ne globalne, mada bi bili smešteni u Kuperovoj ponudi upravo na toj najvišoj, globalnoj ravni.

Osećanje „mistva“ (*we-ness*) nasuprot odeljenosti niče u nizu crta koje pomažu da odredimo ove projekte na sveobuhvatan način. Ukoliko se posmatra opseg delatnosti oba projekta razlikuje koliko prekoračuju svod ekonomije i zalaze u bezbednost, zaštitu životne sredine, i socijalnu politiku. Kada se posmatraju delatnici, ako oba i dalje smeštaju države u sedište projekta, dovoljno prostora je napravljeno sa širi opseg delatnika. Oba projekta profilišu način kojim mrežni pristup korišćenjem tehnologije i zagovaranja normi je izbio u čelo u pogledu svojih alatki. Oba projekta su, kada se pogleda stil rada, izuzetno gipka. Rešavaju se, već u nacrtu svoje skice, činilaca krutosti koji su vezani za tradicionalne oblike državno usredištenog (centriranog) regionalizma i diplomatskog metoda. Dodatno oba imaju neki činilac spontanosti ugrađen u sebe. Oba se nose sa teretom iznenadnih prasaka delatnosti.

Konačno, kao suštinskim političkim projektima, stoje im u pogledu isporučivanja na raspolaganju ne samo pravljenje, često nepredviđenih, uspeha, nego i promašaja na oba koloseka. Tokom prošlih decenija retki su predviđali višestruke proboje u „novom“ regionalizmu. Očekivanje je nadmašilo ne samo obnavljanje teoretizacije međunarodnog regionalizma. Prvo je iznenadio trajno „visoki plavni talas“ praksi regionalnog umrežavanja i građenja regionalnih ustanova širom sveta, od kraja druge polovine osamdesetih godina do danas. Proboji u „novom“ multilateralizmu na planu teoretizacije primljeni su kao „pustolovine“. Otiskivanje na tu stranu pripisano je zabludnom precejanju globalnog proizvodnog delatništva mreža globalnog građanskog društva, i „naprednjakih“ umrežavanja njih i javnih kampanja, „epistemičkih zajednica“, država „globalnih“ naprednjaka, po pravilu, srednjih „sila“, koje su u različitim pitanjima obezbeđivanja „globalnih dobara“ i presretanja „globalnih zala“ nalazile nišu sticanja strukturne moći. Proboji u praksama „novog“ multilateralizma zbili su se u novije vreme preko očekivanja. Iznenadilo je sumnjičave ne samo umrežavanje BRIC (Brazil, Ruska Federacija, Indija i Kina), nego i raznolike multilateralne prakse „otvorenih“ regionalizama, koje i dalje nisu zaogrnutе razrađenim tipologijama.

Kuper ne prelazi nespemno preko činjenice da prepreke stoje i pred projektima novog regionalizma i novog multilateralizma (Cooper, 2008: 250). Prepreke pred njima nisu nastale same od sebe. Nije izvodljivi ni da na taj način mogu nestati. Presecanje novih procesa u Evropskoj uniji (EU) upozorava da ni ovaj „uzor“ novog regionalizma i „delotvornog multilateralizma“, kako taj regionalni politički projekat predstavlja osobenost svog globalnog identiteta, nije oslobođen preprečujućih nevolja. Neuspeh raznih inicijativa da oponašajućim preuzimanjem ponove rezultat postignut oko zabrane nagaznih mina ili uspostavljanja Međunarodnog krivičnog suda (ICC) putokaz su brojnosti prepreka na trasi ostvarivanja projekta novog multilateralizma. Obrisi neprisilne obaveznosti i globalnosti, istaknuti u novini i regionalizma i multilateralizma u poređenju sa njihovim „precima“, koliko ih udaljavaju od ustaljenih oblika, toliko ih približavaju ivici neuspeha.

Koliko je, uzimajući delovanje priznatih neizvesnosti, i vagajući poznate razloge uspeha i uzroke neuspeh i novog regionalizma i novog multilateralizma, uz uviđene slabosti mišljenja globalne vladavine, izvodljiv predlog multilateralnog i interregionalnog popravljavanja postojeće arhitekture globalne vladavine nazvan „Inicijativa dvadeset predvodnika“ (P20, odnosno 20 lidera, Leaders' Twenty – L20)?

Kuper je pobudu pokretanja „Inicijative 20 predvodnika“ video u neminovnosti proširivanja Grupe 8 (Group of Eight – G8) pojedinim sastavnicama i novog multilateralizma i novog regionalizma (Cooper, 2008: 250). Istina je da se inicijativa P20 (L20) na izvestan način drži za nezgrapnan i nepotpun kraj u oba vida „kreiranih“ struktura. Tako izgleda i iz novog multilateralizma, kao i iz novog regionalizma. Udaljena je od uvreženog (klasičnog) oblika multilateralizma „odozdo“. Njegovo gradivno telo mešovito je sastavljeno i od diplomatskih predstavnika velikih, ali i srednjih i malih država, uz množinu zainteresovanih nevladinih organizacija (Cooper, 2008: 250). Osobenost, usađena u predlagani oblik, pogotovo izaziva uzdržanost. Radi se o onome što se, i to ne u povlađujućem, nego otrežnjujućem smislu i za političke odlučioce, i za njihova izborna tela, i za globalno građansko društvo, poručuje već njegovim nazivom „egzekutivni multilateralizam“ (Zürn, 2005: 37). Često se srodna praksa, pod nazivom „prezidencijalizam“, prebacuje kao slabost regionalnim projektima, posebno u Latinskoj Americi

Odmeravanjem multilateralne korisnosti inicijative P20 (L20), Kuper otkriva u njoj zametke mogućnosti prevazilaženja do sada skupljenih predloga koji su više izvodili „na izložbu“ domišljatost novog multilateralizma (Cooper, 2008: 250). Manje su razrađeno osmišljavali prihvatljive i sprovodive popravke vladavinskog manjka glavnih međunarodnih organizacija na globalnoj ravni. Nema tačke mogućnosti u kojoj P20 (L20) sebe ne zastupa kao šireću veličinu (format) i sveobuhvatno produbljujuću „viziju“, kaže Kuper. Obe te „samooocene“ zahtevaju strožije pretresanje samih navoda inicijative o suštini i zahtevima koje postavlja.

Kada se ispituje ramljenje dnevnog reda i njegovih mogućih tačaka jasno je da opseg „agende“ P20 (L20) može bio neuporedivo raznolikiji od svakog koji su mogle izgurati, i sastaviti problemski posebne inicijative, kakve su do sada obeležavale novi multilateralizam, uvereno izveštava Kuper (Cooper, 2008: 251). Sastav učesnika, odnosno delatnika inicijative je izrazito i nepobitno oblik multilateralne diplomatije na vrhu („samit diplomatija“). Slabosti multilateralne samit diplomatije odavno su potkrepljene istorijskim nalazima. Danas joj se u najveće mane ubrajaju manjak demokratičnosti, u kome je globalna vladavina još oskudnija, i ponavljajuće očuvanje postojeće raspodele svetske moći unutar „kluba“ posednika. Kuper tvrdi, međutim, da P20 (L20) pruža prostor za preobražaj iz ovog „klubski“ strukturiranog hijerarhijskog oblika u oblik umreženog multilateralizma (Cooper, 2008: 250).

Sledeća tačka provere je radni stil ovakvog multilateralnog oblika (Cooper, 2008: 251). Neporecivo je inicijativa bremenita rizicima. Jedan je svakako način odabira (selekcije) predvodnika. Rizik samoodabira u grupu probranih 20 izuzetno je visok. Drugi rizik je teženje sticanju ili zadržavanju položaja nespornog predvodnika među predvodnicima. Ukoliko tek samo ova dva rizika budu u igri, verovatan je, brzo, nepovoljan ishod. Kuper umanjuje suštinsku različitost ovih osobenosti samitskog multilateralizma 20 predvodnika. Navodi tek njegova sitna, neznatna odudaranja od osobenosti multilateralizma koji se nalaze u širokom pojasu ostalih inicijativa. Imenovanje same inicijative isturanjem predvodništva (liderstva) i, to ograničenog na broj od 20 izabranika, nije nikako suštinski nebitna razlika u odnosu na ostale inicijative. Ona je već nazivom jasno isključujući oblik multilateralizma, barem po dve tačke podložan osporavanju.

Neuspešni pokušaji proširivanja sastava Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija (SB UN), državama koje važe za suštinski moćne, a isključne se iz njegovog „kluba“ G5, i ogorčeno nezadovoljstvo pojedinih iz tog sastava predlaganom mogućnošću svog naizmeničnog uključivanja, dovoljno upozoravaju da istaknuti elitizam P20 (L20) nije dobra preporuka za uspeh. Drugo, ulazak i u sastav P20 (L20) pojedine države mogu primiti kao davanje uloge, a lišavanje mesta. Naime, nije moguće prenebreći da neke države mogu uključenost u rad P20 (L20) tumačiti kao zadovoljavajuću naknadu za odustanje od pokušaja da se Savet bezbednosti proširi. Druge, pak, mogu otvoriti „novi front“ borbe da se konačno reforma izvrši, imajući na raspolaganju sredstvo onemogućavanja uspeha u pregovaračkom ramu P20 (L20) zbog neostvarenih zahteva, u drugom pregovaračkom ramu UN.

Oba ova oblika izgledom jesu multilateralna. Neistovetno su, međutim, sklopljena. Naznačena namera da omotač jezgra P20 (L20) ostaje dobrovoljnost, ne može pobiti činjenicu da je u srži njeno preduzetništvo „elitno usmerena vežba“ (English at al. 2005). Liderska crta P20 (L20) može se smatrati korisnom. Uslov da se tako meri je nada da će joj „liderska crta“ omogućiti da deluje kao „idejni preduzetnik“. Svaki slučaj multilateralne samit diplomatije pravda se očekivanjima upravo „idejnog preduzetništva“ najviših predstavnika izvršne vlasti. Tobož su oni u stanju da vide celokupnu, „veliku sliku“, za razliku od ministara. Imajući svoj „posedni posao“, imaju svoj uski resorni, pojedinačni ugao gledanja. Potom, računa se da su najviši predstavnici izvršne vlasti preduzetniji u idejama i delima jer se mogu „izmigoljiti“ iz administrativnog „silosa“. Oni ne moraju strahovati kako će se kretati, jer ne idu „minskim“ poljem unutrašnjih borbi birokratije oko nadziranja, čuvanja i uvećavanja posedovanog terena nadležnosti. Prečesto se šefovi država, u službi pravdanja multilateralne samit diplomatije, predstavljaju kao bajkoviti „hrabri krojač“. Bodre se da se usude na rizik, da uvedu u „igru“ novu dobitnu taktiku političkog delovanja, u vreme i na mestu gde se napravljeni iskorak računa, i kada se ceni.

Ukloni li se iz obzora samo nivo predavljanja država, a u obzir uzme smišljeni sastav njenih pripadnika i svih isključenih, može se zaključiti da je P20 (L20) pre nalik klasičnom obliku plurilateralizma, nego što naginje obrascu novog multilateralizma. Novi multilateralizam misli i radi u sistemu gde je na ravni globalne vladavine multilateralna ustanova sveobuhvatnog članstva, koja iz procesa donošenja pravila ne isključuje bitne jedinice ovog sistema nego ih uključuje, posebno u globalne tematske konferencije. Pored toga što je po sastavu učesnika inicijativa P20 (L20) predaleko od oblika univerzalnog multilateralizma, strukturirana je na hijerarhijskoj, a ne na mrežnoj osnovi. Otuda se bez mnogo oklevanja daje za pravo glasovima koji istorijski posmatraju ovu inicijativu. Upoređuju je sa ranijim multilateralnim oblicima. Pronalaze mnoštvo zajedništva njenih crta sa crtama nekadašnjih pokušaja nadmoćnih sila da razviju svoj „koncert“ u dobima „vrtloženja“ i preloma obrazaca ljudskih delatnosti i načela organizovanja upravljanja.

Vredna novina P20 (L20) za Kuper se nalazi u dopuštanju prekoračivanja, prevazilaženja i nadilaženja dosadašnjih pokušaja otklanjanja nezadovoljavajućeg stanja globalne vladavine, pre svega u ravni međunarodnih organizacija, ispravkama putem moći bilo jednostrane, bilo ukрупnjene predvođenjem „koalicija voljnih“. Veru da inicijativa

ne može ponoviti greške starog „koncertnog“ multilateralizma nadmoćnih sila vidi u uspehu G20 ministara finansija, po čijem kroju, je i P20 (L20) smišljen jemčenjem da se od plurilateralizma rastaje duž linije odbijanja da se zatvori u isključivost ko mu pripada, kako će poslovati, šta će raditi već, kao u oblicima novog multilateralizma od zabrane nagaznih mina do stvaranja Međunarodnog krivičnog suda proizvodi mrežno povezanim delovanjima stavke za sporazumne promene. Sabravši propuste i slabosti zaključio je da inicijativa dodatno bodri očekivanja jer je poput ostalih oblika novog multilateralizma ukotvila poluge da reformsko, a ne *staus quo*, opredeljenje sporazumno izvede u reformu postojeće arhitekture.

Uprkos Kuperovoj vedroj oceni vrednosti multilateralne kutije alata inicijative P20 (L20) za popravku globalne vladavine, neuporedivo vredniji jeste ključ interregionalizma. Izgledi su veći da se u tom radu interregionalizam može pokazati podesnije delotvoran, posebno zbog veće multilateralne korisnosti koju stvara u poređenju sa multilateralnom korisnošću samit diplomatije, odnosno predvodničkog ili „egzekutivnog“ multilateralizma.

POPRAVLJANJE ARHITEKTURE GLOBALNE VLADAVINE INTERREGIONALIZMOM?

Kada bi se predstavilo presecanje dve ose, ose novog multilateralizma i ose novog regionalizma, koje daju sve strane „veličina“ inicijativi P20 (L20) onda bi u ovom koordinatnom sistemu P20 (L20) presekom bio smešten bliže težištu novog regionalizma. Ostao bi znatno dalje od težišta novog multilateralizma. Suštinski inicijativa je *interregionalna*. Svrha joj je da ostvari ukršteno umrežavanje svetskih regiona.

Istorija pokušaja uključivanja regiona u strukturu 1945. godine stvaranih Ujedinjenih nacija završena je neuspehom. Nije napravljena srednja regionalna ravan međunarodnog odlučivanja i delovanja unutar UN. „Ispod“ polovična pogodba o „regionalnim sporazumima“ jeste jednačina „koegzistencije“ univerzalne organizacije i regionalnih organizacija (Claude, 1968: 13). Obnovljena potreba za regionalnim slojem u UN vladavini očitovala se kao protiv teg mogućem nazadovanju u načinu mišljenja o protivrečnostima procesa globalizacije, nalik poznatim iz misaone baštine čovečanstva. Novi regionalizam pomogao je da bude „porażeno“ pojmljenje globalizacije kao jednosmerne ulice (Albrow, Bradford, 2008: 231) globalizovanja svega i svačega od trgovine do uređivanja, od američke kulture do antiamerikanizma, i konačno do globalizovanja antiglobalizacijskog pokreta (Albrow, Bradford, 2008: 231).

Uočavanje da globalizaciji nije usađena krma i da nema jednog pravca, te stoga ne proizvodi nužno nove strukture (Albrow, Bradford, 2008: 231), vodilo je traženju i priznavanju novih „lokusa“ proizvođenja sporazumno postignutog odgovora na nje ne „izazove“. Okretanje iz tog uvida saradničkim delatništvima sposobnih i spremnih da odgovorno deluju u stvarima koje se tiču i njih i čovečanstva u celini otvorilo je „oči“ za regione kao moguće delatništvo i jedno novo mesto u arhitekturi globalne vladavine (Albrow, Bradford, 2008: 231). Ekonomski i socijalni savet Ujedinjenih nacija (Economic and Social Council of the United Nations – ECOSOC) podneo je predlog 2005. godine UN samitu da regioni steknu mesto u strukturama glasanja Ujedinjenih nacija (Albrow, Bradford, 2008: 231).

Strepnje – poput svojevremeno Heldove da struktura regionalne vladavine ne bi olakšavajuće pogurala „otvoreni“ regionalizam pogodan da unutar njega „cveta socijal-demokratija“, ili da bi regioni samo dali žižu okupljanju suparničkih pogleda na svet i vrednosti u punktove vođenja „sukoba civilizacija“ (Huntington), odnosno da su za stvaranje nove ravni globalne vladavine regioni nepodesne gradivne jedinice, kao reaktivni i odbrambeni pokušaji ekonomskog i bezbednosnog izlaženja na kraj sa dejstvima procesa globalizacije – razvejala je praksa uzajamnih odnosa pojedinih regiona u drugoj polovini devete decenije XX veka i od prvih dana ovog XXI veka do danas.

Praksa je oborila predviđanja starog regionalizma da regioni ne mogu biti čvorišta „pravljenja“ svetske politike. Praksa odnosa regiona otklanja postupno i strahovanja da svojom uzajamnošću stavljaju „u opsadu“ postojeći multilateralizam na globalnoj ravni i drže „pod pretnjom“ obaranja njegovih organizacija (Pisani-Ferry, 2005). Pokazalo se da najunapređeniji odnosi regiona, poput Sastanka Azija-Evropa (Asia-Europe Meeting – ASEM), ostvaruju i vladvinska zaduženja na ravni koju obrazuju i ustanovljuju u međusobnim odnosima, uopšte ne smanjuju sklonost delovanja na globalnoj ravni u univerzalnim međunarodnim organizacijama od UN do Svetske trgovinske organizacije (World Trade Organization), i ne prete da ih obore, ili isprazne od sadržaja, nego ostvareni porizvod svog međuregionalnog multilateralizma nastoje da ugreduju u delotvornost ovih multilateralnih organizacija (Dent, 2004).

Konačno se i teorijski „novi“ regionalizam morao izjasniti o ovoj „proaktivnoj“ praksi uzajamnih odnosa regiona kojim su počeli da uzimaju važnu ulogu u „oblikovanju globalne vladavine“ (Söderbaum, Langenhove, 2005: 258). Shvaćena potreba umnožavajući regiona, brojem i vrstom, da „međusobno razgovaraju“ počela je da se naziva *interregionalizmom*. Opštenje među regionima nije bilo posve novo. Novo je bilo da se odvijajuća praksa počela razumevati iz drugačijeg ugla. Sporazum i dalje manjka o ispravnosti samog naziva interregionalizam. Naročito nedostaje sporazum šta pojmovno obuhvata. Stavljani su u njegovu sadržinu opisi „transregionalizma“, „hibridnog regionalizma“, „biregionalizma“ i „plurilateralizma“ (Gilson, 2007: 3). Isticanje delatništva (*actorness*) regiona, kao pokazivanja osobenog regionalnog identiteta putem uzajamnog opštenja kojim se regioni međusobno priznaju kao delatnici globalnih poslova i potvrđuju svoju legitimnu i delotvornu ulogu u njima, nalazi se u određivanjima interregionalizma. Najdalje se u ispitivanjima regiona i interregionalizma odlazi kada se pretpostavi da najavljuju zaokret ka „svetskom poretku usredotočenom u regione i interregionalizam“ (Söderbaum, Langenhove, 2005: 253).

Naizмениčna upotrebe izraza interregionalizam i transregionalizam (Rüland, 2002) ukazuje na neusidrenost značenja. Hetne transregionalizam shvata kao „ustanove i organizacije posredovanja između regiona“, a interregionalizam drži da se odvija kada su te ustanove i organizacije zvanično ustanovljene, te uvodi i pojam „multiregionalizam“ za „mnoštvo takvih ukrštajućih odnosa (vrste ‚regionalnog multilateralizma‘)“ (Hettne, 2003). Ukoliko se izuzme da je transregionalizam jedino izričito određen iz ugla samo trgovinskih odnosa (Aggarwal, Fogarty, 2005) preostaje da se iz raspoloživih određenja odabere ono koje je proizvedeno na pretpostavci mogućnosti interregionalizma da doprinosi novim pritupima globalnoj vladavini. Moguće je da se interregionalizam razume kao

multilateralni vid kojim regioni upravljaju globalnim promenama, uzajamnim odnosima, međudržavnim opštenjem, i vezama zajedništva svojih društava. Ukršteno umrežavanje popravlja delotvornost multilateralnog proizvođenja legitimnih učinaka vladavine.

Kada se premeri ovim određenjem inicijativa P20 (L20) izlazi da je njen cilj ostvarivanje uspostavljanja ukrštenog multilateralnog umrežavanja svetskih regiona. Ovim činocem ona se u napred „iscrtanom koordinatnom sistemu“ prostorno udaljava od suštine klasičnog regionalizma. Prostorna bit prvobitnih regionalnih oblika „mistva“ (*we-ness*) je ona od koje se P20 (L20) udaljava. Približava se drugim uglovima novog regionalizma koji je naglašeno otvoren. Nije sagrađen kao odbrambena utvrda i opasan odvajajućim šancima diplomatskih, političkih, ekonomskih, i socijalnih isključivosti prema pristupu i usklađenom upravljanja poslovima sa ostalima. Otvorenost za međuregionalno povezivanje, sadržana upravo kao gradivna sastavnica samog multilateralnog projekta P20 (L20), jeste ona koja pruža stvaralačke mogućnosti.

Gledano u ravni sredstava za ostvarenje ključne vrednosti novog regionalizma glavno je odmeriti čime će interregionalni multilateralni projekat raspolagati kako bi pokrenuo i omogućavao umrežavanje međunarodnih regiona. Novi regionalizam novim je učinilo pravljenje regiona kao mesta preobražaja „fragmentirajućih“ učinaka globalizacije u sabrane „globalizujuće“ unose u ustanove na sistemskoj, globalnoj vladavinskoj ravni, i povratnog delatništva jemčenja izvršenja dogovorenih „vladavinskih“ poslova, prema utvrđenim pravilima, u svojoj regionalnoj ravni. Teoretizacije novog regionalizma objašnjavanjem ovakvog položaja i uloge regiona u arhitekturi globalne vladavine postigle su da regioni budu „smešteni“ kao njena „nova“ treća upravljačka ravan. Sledstveno, u gledanju na pravljenje i ostvarivanje svetske politike došlo je do umetanja u ravni „nivoa analize“ i ove ravni regiona, kao „novog“ trećeg nivoa analize, dok je pređašnji treći nivo analize, nivo međunarodnog sistema, pomeren „sprat“ više (Stefanović-Štambuk, 2009).

Nastojanje P20 (L20) na najopštijem planu, za koje se predočava da ima sredstva, jeste da okupi na jednom mestu na globalnoj osnovi predvodnike čvorišnih regiona (regionalnih „habova“). *EU region* predstavljale bi kao njegovi predvodnici Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Severne Irske, Francuske, Nemačke i Italije. Sporazum Severne Amerike o slobodnoj trgovini (North American Free Trade Agreement – NAFTA) predstavljali bi predvodnici sve tri članice *regiona NAFTA*: Kanda, Sjedinjene Američke Države i Meksiko. *Region MERCOSUR* predstavljali bi predvodnici njegove dve glavne jedinice Brazila i Argentine. Regionalni pogoni nove moći u Aziji, i moći u sponu globalno, *Indija* i *Kina* bile bi predstavljene svojim predvodnicima. *Region APEC* (Ekonomске saradnje Azija-Pacifik – Asia-Pacific Economic Cooperation) u varijetetu sastava predstavljali bi predvodnici Japana, Južne Koreje i Indonezije, uzglobljavajući i predavljanje *regiona ASEAN* (Udruženje država Jugoistočne Azije – Association of Southeast Asian Nations). *Australija* bi bila u sastavu P20 (L20) kao i Južnoafrička Unija kao stožer *regiona Južne Afrike* (Razvojne zajednice Južne Afrike – Southern African Development Community). *Region Bliskog Istoka* bio bi predavljen predvodnicima dva „ključna igrača“ – Turske i Saudijske Arabije.

Simboličke mogućnosti P20 (L20) Kuper nalazi da su dalekosežne (Cooper, 2008: 251). Zagrade je napravio prema mogućnosti da ova inicijativa bude poduhvat poslovanja i dopuštanja rasprave podesne za posredovanje u prevazilaženju vrednosnih raseda.

Nema izgleda da može ispuniti kakve zahteva i biti postavljena kao kosmopolitski kanal kroz preovlađujuće „civilizacijske deobe“ u globalnoj politici (Cox, 2002:139-56; Held, 2003: 160-86). Kada se otkloni prethodno „presmelo“ pretpostavljanje da bi P20 (L20) mogao postati mesto izlaska u globalnu vladavinu bez civilizacijskih podela u neprijateljstva i strahovanja od gubitka identiteta, uočava se jaka „naherenost“ projekta ka predrasudi da bude upotrebljena kao globalni vladavinski mehanizam premošćivanja jaza Severa i Juga. Danas je na najvišoj, globalnoj ravni vladavine prazno mesto neophodno za multilateralnu ustanovu, regionalno zasnovanu, koja bi omogućavala pravljenje pravila i usklađivanje ljudskih delatnosti u olakšavanju i otklanjanju sve većeg udaljavanja sveta Severa od sveta Juga.

Središnost Grupe 7/8 u vrhu globalne politike je nepodesna multilateralna ustanova za bavljenje ovim skupom pitanja. Ograničava je kao mesto globalne vladavine usklađivanja delatnosti Severa i Juga na udruženom upravljanju otklanjanjem problema Juga „klubska“ struktura. Najrazvijenije zemlje usklađuju u G7/8 svoje delatnosti. Usklađivačka vrsta posla, stoga, ne bi joj bila strana, ni kada je otklanjanje nerazvijenosti Juga po sredi. Međutim, G7/8 ne čini samo klubska struktura nepodesnim multilateralnim oblikom globalne vladavine u oblasti ovih problema. Potpuno severna usredištenost svih njenih članica isključuje je kao regionalno neodgovarajući oblik globalne vladavine.

Stavljajući na tasove i za i protiv multilateralne i regionalne vrednosti inicijative P20 (L20) Kuper joj oprašta elitni nacrt (Cooper, 2005: 251). Prevagu odnosi procena valjanosti njenih pojedinosti zbog čega smatra da P20 (L20) iskoračuje iz suženog mišljenja „egzekutivnog multilateralizma“ Grupe 7 iz sedme decenije prošlog veka i biva vođenja ka strukturi koja je ogledalo izraza globalne i regionalne stvarnosti ovog 21 veka (Cooper, 2005: 251). Postavljanje ove logike kao putokaza prosuđivanju valjanosti predvodničke inicijative ne podrazumeva bežanje od uviđanja usađene predrasude u njoj arhitekturi. Predrasudno je opredeljena za asimetričan poredak. Uspinjući pogoni nove moći nagrađeni su položajem u družini predvodnika. Suprotno opredeljenje za pravdan i pravičan globalni poredak davao bi „sporijima“ popravljenog položaja u sistemu radi podsticanja da čine više.

Primedbe, sažeto ne znače, da su zanemareni pojedini drugačiji pokretači koja projekat P20 (L20) može otelotvoriti kako bi nadomestio izdvojene „defekte“. Ima ih u zamišljenoj naizmeničnosti učešća, a i u ravni predstavljanja. Mora se priznati da na njegovoj multilateralnoj strani, uprkos svim istaknutim vrednostima utemeljenih interregionalnih privlačenja, nema obećavajućih sredstava za smanjivanje raspuklina globalne vladavine, a pogotovo ne njihovo uklanjanje. Procepi u arhitekturi globalne vladavine ostali bi, i dalje zjapeći, i oživotvorenjem inicijative P20 (L20).

ZAKLJUČAK

Postojeći poredak nije u dobrom stanju. Uprkos govorenju globalne vladavine „upravljivost“ se gubi. „Pokretanje“ se ili ne dešava, ili proizvodi nepovoljne učinke. Arhitektura globalne vladavine trošna je na mnogo mesta. Pokušaji njenog podupiranja putem moći jedne sile (jednopolarno/hegemonija) ili moćima više sila (policentrično/multipolarno) ne proizvode više poretka i bolju vladavinu. Činjeni multilateralni pokušaji

sanacije građevine globalne vladavine pokazuju da njeni temelji nisu bezbedni. „Krovna“ globalna ravan međunarodnih organizacija ne trpi popravljanja.

Izlaz ka popravci arhitekture globalne vladavine koja će dati multilateralni sistem umreženih globalnih ustanova bezbedan za čovečanstvo, čije je plan Dejvid Held ocrtao (Held, 2009), moguć je samo multilateralizmom. Najdelotvorniji multilateralizam u pravljenju umreženih ustanova i sporazuma neophodnih za građevinu globalne vladavine podesne za globalni komonvelt građana (Archibugi, 2009) čini se da je interregionalizam. Zasnivajuća načela odnosa, raznovrsnost delatništva i umrežavajuća strukturna moć preporučuju interregionalizam kao čvorišta obavljanja nužnog multilateralnog restrukturiranja globalne vladavine.

LITERATURA

- Aggarwal, Vinod, Edward A. Fogarty (2005). „The Limits of Interregionalism: The EU and North America“, *Journal of European Integration* 27, 3: 327-346.
- Albrow, Martin, Colin I. Bradford (2008). „Regionalism in global governance: Realigning goals and leadership with cultures“, *Regionalisation and Global Governance: The Taming of globalisation?* (eds. Andrew F. Cooper, Christopher W. Hughes, Philippe De Lombaerde) London: Routledge: 230-248.
- Archibugi, Daniele (2009). *The Global Commonwealth of Citizens*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Biermann, Frank, Philipp Pattberg, Harro van Asselt, Fariborz Zeli (2009). „The Fragmentation of Global Governance Architectures: A Framework for Analysis“, *Global Environmental Politics* 9, 4: 14-40.
- Biermann, Frank, Steffen Bauer (2005). *Managers of Global Governance: Assessing and Explaining the Effectiveness of Intergovernmental Organisations*, Amsterdam: The Global Governance Project.
- Breslin, Shaun, Richard Higgott (2000). „Studying Regions: Learning from the Old, Constructing the New“, *New Political Economy* 5, 3: 333-352.
- Cerny, Philip G. (1993). „Plurilateralism, Structural Differentiation, and Functional Conflict in the Post-Cold War World Order“, *Millennium: Journal of International Studies* 22, 1: 27-51.
- Christopher M. Dent, „The Asia-Europe Meeting and Inter-regionalism: Toward a Theory of Multilateral Utility“, *Asian Survey* 44, 2 (2004): 213-236.
- Claude, Inis L. Jr. „The OAS, the UN and the United States“, *International Regionalism* (ed. J. S. Nye) Boston: Little, Brown Co.: 1-21.
- Commission on Global Governance (1995). *Our Global Neighbourhood. The Report of the Commission on Global Governance*, Oxford: Oxford University Press.
- Cooper, A. F. et al (eds.) (2002). *Enhancing Global Governance: Towards a New Diplomacy?*, Tokyo: United Nations University Press.
- Cooper, Andrew F. (2008). „Executive but expansive: The L20 as a project of ‚new‘ multilateralism and ‚new‘ regionalism“, *Regionalisation and Global Governance: The Taming of globalisation?* (eds. Andrew F. Cooper, Christopher W. Hughes, Philippe De Lombaerde) London, Routledge: 249-263.
- Cooper, Andrew F., Brian Hocking, Eailliam Maley (eds.) (2008). *Global Governance and Diplomacy: Worlds Apart?*, Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cox, Robert (ed.) (1997). *The New Realism: Perspectives on Multilateralism and World Order*, London/Tokyo: Macmillan/United Nations University Press.

- Cox, Robert W. (2002), „Civilizations: Encounters and Transformations“, *The Political Economy of a Plural World: Critical Reflections on Power, Morals and Civilization* (eds. Robert W. Cox, Michael G. Schechter) London: Routledge: 139-156.
- Dimitrov, Radoslav S. (2002). „Confronting Non-Regimes: Science and International Coral Reef Policy“, *Journal of Environment and Development* 11, 1: 53-78.
- Dingwerth, Klaus, Philipp Pattberg. (2006). „Global Governance as a Perspective on World Politics“, *Global Governance. A Review of Multilateralism and International Organizations* 12, 2: 185-203.
- Doane, Deborah (2005). *The Myth of CSR*, Stanford: Stanford Graduate School of Business.
- English, John, Ramesh Thakur, Andrew F. Cooper (eds.) (2005). *Reforming from the Top: A Leaders' 20 Summit*, Tokyo: United Nations University Press.
- Friedrichs, Jörg (2005). „Global Governance as the Hegemonic Project of Transatlantic Civil Society“, *Criticizing Global Governance* (eds. Markus Lederer, Philipp S. Müller) Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan, 45-68.
- Gilson, Julie (2007). „Inter-regionalism“, Paper presented at the ECPR Standing Group on International Relations, University of Turin, 12-15, Septembar 2007.
- Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations* (1995). 1, 1.
- Held, David (2003). „From Executive to Cosmopolitan Multilateralism“, *Taming Globalization: Frontiers of Governance* (eds. Held, David, Mathias Koenig-Archibugi) Cambridge, MA: Polity Press: 160-186.
- Held, David (2009). „Restructuring Global Governance: Cosmopolitanism, Democracy and the Global Order“, *Millennium: Journal of International Studies* 37, 3: 535-547.
- Held, David, Mathias Koenig Archibugi (eds.) (2003). *Taming Globalization: Frontiers of Governance*, Cambridge, MA: Polity Press.
- Héritier, Adrienne (2002). „Introduction“, *Common Goods. Reinventing European and International Governance*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Hettne, Björn (2003). „Regionalism, Inter-regionalism, and World Order: The European Challenge to Pax Americana“, *Working Paper Series* no.3, „Promoting Dialogue, Scholarship and Research from a Comparative Perspective“, Gothenburg, Sweden: Council on Comparative Studies.
- Hettne, Björn et al. (eds.) (1998). *Globalism and the New Regionalism*, New York: Macmillan.
- Hewson, Martin, Timothy J. Sinclair (1999). „The Emergence of Global Governance Theory“, *Approaches to Global Governance Theory* (eds. Martin Hewson, Timothy J. Sinclair) Albany, : 3-22.
- Knight, W. A. (2000). *A Changing United Nations: Multilateral Evolution and the Quest for Global Governance*, London: Macmillan.
- Latham, Robert (1999). „Politics in a Floating World: Toward a Critique of Global Governance“, *Approaches to Global Governance Theory* (eds. Martin Hewson, Timothy J. Sinclair) Albany: 23-53.
- Levy, David L., Peter J. Newell (eds.) (2005). *The Business of Global Environmental Governance*, Cambridge, MA: MIT Press.
- Mayntz, Renate (2004). *Governance Theory als fortentwickelte Steuerungstheorie?*, Köln: Max-Planck-Institute for the Study of Societies.
- O'Brien, Robert, Anne Marie Goetz, Jan Aart Scholte, Marc Williams (2000). *Contesting Global Governance: Multilateral Economic Institutions and Global Social Movements*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Pisani-Ferry, Jean (2005). „Can Multilateralism Survive the Rise of the BRICs?“, Introductory note for roundtable 7, *Cercle des economists*, Aix-en-Provence Economic Forum 2005, 8-10 July.

- Risse, Thomas (2006). „Governance in Räumen begrenzter Staatlichkeit: Reformen ohne Staat?“, Paper read at the 23rd Congress of the German Political Science Association, Münster, 25-29 September 2006.
- Rosenau, James N. (1995). „Governance in the Twenty-first Century“, *Global Governance. A Review of Multilateralism and International Organizations* 1, 1: 13-43.
- Ruggie, John G. (ed.) (1993). *Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of an Institutional Form*, New York: Columbia University Press.
- Rüland, Jürgen (2002). „Interregionalism in International Relations“, *Conference Summary*, Freiburg, 11 April (URL: <http://www.politik.unifreiburg.de/pdf/InterregSum.pdf>; pristupljeno 15. januar 2009).
- Senghaas, Dieter (2003). „Die Konstitution der Welt: Eine Analyse in friedenspolitischer Absicht“, *Leviathan: Berliner Zeitschrift für Sozialwissenschaft* 31, 1: 117-152.
- Söderbaum, Fredrik, Luk Van Langenhove (2005). „Introduction: The EU as a Global Actor and the Role of Interregionalism“, *Journal of European Integration* 27, 3: 249-262.
- Stefanović-Štambuk, Jelica (2008a). *Diplomatija u Međunarodnim Odnosima*, Beograd: FPN i Čigoja štampa.
- Stefanović-Štambuk, Jelica (2008b). „Teorijski i istraživački problemi međunarodnih studija – slučajevi evropske integracije i diplomatije“, *Politička revija* 7, 4: 1183-1208.
- Stefanović-Štambuk, Jelica (2008c). Bilateralna diplomatija u Evropskoj uniji“, *Godišnjak 2008 II*, 2: 323-353.
- Stefanović-Štambuk, Jelica (2009). „Regioni u ‚starom‘ i ‚novom‘ međunarodnom regionalizmu: uspostavljanje novog ‚nivoa analize‘ svetske politike“, *Srpska politička misao* (broj u štampi).
- Väyrynen, Raimo (2002). „Reforming the World Order: Multi- and Plurilateral Approaches“, *Global Governance in the 21st Century: Alternative Perspectives on World Order* (eds. Björn Hettne, Bertil Oden) Gothenburg: Almqvist and Wiksell International.
- Vogel, David (2005). *The Market for Virtue. The Potential and Limits of Corporate Social Responsibility*, Washington, DC: Brookings Institution Press.
- Zürn, Michael (1998). *Regieren jenseits des Nationalstaats: Globalisierung und Denationalisierung als Chance*, Frankfurt a. M.: Suhrkamp.
- Zürn, Michael (2005). „Introduction: Law and compliance at different levels“, *Law and Governance in Postnational Europe: Compliance beyond the Nation-State* (eds. Michael Zürn, Christian Joerges), Cambridge: Cambridge University Press.
- Zürn, Michael (2005). *Regieren jenseits des Nationalstaats: Globalisierung und Denationalisierung als Chance* (2 ed.) Frankfurt a. M.: Suhrkamp.

Jelica Stefanović-Štambuk

**MULTILATERALISM AND INTER-REGIONALISM
FOR A NEW ARCHITECTURE OF GLOBAL GOVERNANCE**

Abstract:

Inter-regionalism as a form of effective networking multilateralism comes to be suggested for the task of restructuring a crumbling architecture of global governance unsafe for humankind. Safe for the Commonwealth of Citizens turns to be the global governance of networked global institutions within the multilateral system, raised instead of previous differently power-centred forms of international system (unipolar /hegemonic, bipolar, polycentric / multipolar). Assessment of merits and disadvantages of Leaders' Twenty (L20) multilateral initiative proves that inter-regionalism offers the best service for effective restructuring of global governance. Out of cross-cutting agencies of states, civil society networks, and international organizations in inter-regional hubs, as the most reliable producers of effective networking multilateralism, much needed building of global institutions will come and their systemic harnessing safe for humankind will eventually set off.

Key words: global governance; multilateralism; regionalism; inter-regionalism; L20; EU; APEC; ASEAN; ASEM; BRIC.